

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان: مطالعه مقایسه‌ای بین دانشگاه شاهد و دانشگاه امیرکبیر

مقاله پژوهشی
اصیل
Original
Article

اصغر هادوی^۱، مرضیه سادات رضوی^۲، محمد رضا حشمتی^۳

چکیده

هدف: ازدواج از مهم‌ترین رسوم معمول در تمام جوامع است که به دلیل نقش مهم آن در فراهم کردن ساختار و زیربنای تشکیل خانواده و گسترش نسل، مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نوع ارتباط معرفی شده است. بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان می‌تواند به شناسایی چالش‌های اجتماعی و فرهنگی خاص جوانان ایرانی کمک کند و ابزارهای مؤثری برای سیاست‌گذاری در جهت تسهیل ازدواج ارائه دهد. این مطالعه، با مقایسه تفاوتها و شباهتها بین دو دانشگاه، به درک عمیق‌تری از عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری ازدواج در بین دانشجویان این دو محیط آموزشی می‌پردازد. هدف پژوهش حاضر، بررسی موانع ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر بود. **روش:** این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات، توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش، ۲۰۳۱۳ دانشجوی دانشگاه شاهد و امیرکبیر و نمونه آماری آن، ۳۹۱ نفر بودند که بر اساس فرمول کوکران به شیوه طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای با ۲۵ سؤال بسته‌پاسخ در طیف پنج درجه‌ای لیکرت و پایایی ۰/۸۰۷ مطابق آلفای کرونباخ بود. برای تجزیه و تحلیل، از روشهای توصیفی و استنباطی، در قالب نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که موانع اقتصادی، مهم‌ترین عامل بازدارنده ازدواج با میانگین ۳.۱۸۹۳ بوده و پس از آن، موانع اجتماعی با میانگین ۳.۰۴۶۲ قرار دارند. موانع فرهنگی و فردی به ترتیب با میانگینهای ۲.۶۵۴۶ و ۲.۰۶۱۹ اهمیت کمتری داشته‌اند. مقایسه بین دانشجویان دو دانشگاه نشان داد که دانشجویان دانشگاه شاهد، موانع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را مهم‌تر از دانشجویان دانشگاه امیرکبیر دانسته‌اند. همچنین، تفاوت معناداری در نگرش نسبت به موانع فردی مشاهده نشد. به طور کلی، نتایج نشان‌دهنده نقش عمده موانع اقتصادی در کاهش تمایل دانشجویان به ازدواج بوده است. **نتیجه‌گیری:** موانع اقتصادی بهترین پیش‌بینی‌کننده برای ازدواج محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی: ازدواج، عوامل مؤثر، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، فردی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۲

۱. دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

۲. دکترای مدرسی معارف اسلامی، گرایش مبانی نظری اسلام، دانشگاه باقرالعلوم، قم، ایران.

۳. دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی گرایش مسائل اجتماعی ایران. کاشان، ایران (نویسنده مسئول).

rezaheshmaty1037@gmail.com

الف) مقدمه

ازدواج، از نهادهای بنیادین اجتماعی است که نقش کلیدی در تشکیل خانواده و انتقال ارزشها و هنجارها ایفا می‌کند (هیگینز^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این نهاد نه تنها بر سلامت جسمی و روانی افراد تأثیر دارد، بلکه مرحله‌ای مهم در ورود به بزرگسالی شناخته می‌شود. با این حال، چهره ازدواج تحت تأثیر تغییرات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی قرار دارد و در هر جامعه‌ای متفاوت است. (شعاع کاظمی و هرندی، ۱۳۹۸)

در سالهای اخیر، جامعه ایران شاهد افزایش سن ازدواج و گسترش پدیده تجرد بوده است. این تحولات به دلیل عوامل متعددی، از جمله تغییر در ساختار اقتصادی، ارتقای تحصیلات و افزایش مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی به وقوع پیوسته است (محمودیان، ۱۴۰۰). چنین تغییراتی ممکن است تبعاتی نظیر بروز ناهنجاریهای اجتماعی، بحرانهای روانی و اختلال در کارکرد طبیعی نهاد خانواده را به دنبال داشته باشد. بررسی نگرشها و ارزشهای زنان و دختران نسبت به ازدواج و همسرگزینی، به ویژه در محیطهای دانشگاهی، امری ضروری به نظر می‌رسد. تحقیقات نشان داده‌اند که حضور روزافزون زنان تحصیل کرده و مشارکت آنان در عرصه‌های اجتماعی، تأثیر قابل توجهی بر نگرشهای آنان نسبت به ازدواج و انتخاب همسر دارد (شمس، ۱۴۰۱). از سوی دیگر، جوانان با چالشهایی در مواجهه با هنجارهای سنتی و مدرن روبه‌رو می‌باشند که ممکن است بر رفتارهای اجتماعی آنان تأثیرگذار باشد. (اینگلهارت و کارلین، ۲۰۲۱)

ازدواج به عنوان یک نهاد اجتماعی کلیدی، نقش اساسی در شکل‌گیری خانواده و انتقال ارزشها و هنجارهای اجتماعی ایفا می‌کند. با این حال در سالهای اخیر، جامعه ایران شاهد تغییراتی قابل توجه در الگوهای ازدواج، از جمله افزایش سن ازدواج و گسترش پدیده تجرد بوده است (شعاع کاظمی و هرندی، ۱۳۹۸؛ محمودیان، ۱۴۰۰). این تغییرات نه تنها بر روابط فردی و اجتماعی تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند منجر به بروز ناهنجاریهای اجتماعی و بحرانهای روانی در جامعه شود. (حسینی و همکاران، ۱۴۰۱)

اهمیت این مسئله در این است که ازدواج به عنوان یکی از مراحل کلیدی در فرایند ورود به بزرگسالی و تشکیل خانواده، تأثیر مستقیمی بر سلامت روانی و اجتماعی افراد دارد (هیگینز و همکاران، ۲۰۲۲). بنابر این، درک موانع ازدواج و نگرشهای جوانان به این پدیده، می‌تواند بهبود وضعیت اجتماعی و فرهنگی جامعه را تسهیل کند. تحقیقات پیشین نشان داده‌اند که

عوامل متعددی از جمله تحصیلات، مشارکت اجتماعی و اقتصادی زنان و نگرشهای سنتی و مدرن، در تصمیم‌گیری‌های مربوط به ازدواج تأثیرگذارند (شمس، ۱۴۰۱؛ اینگلهارت و کارلین، ۲۰۲۱). به خصوص، حضور زنان تحصیل کرده در جامعه و تغییر در نقشهای جنسیتی، موجب شده است تا نگرشها و ارزشها نسبت به ازدواج تغییر کند و این امر، به ویژه در محیط‌های دانشگاهی قابل مشاهده است. (بخشی و همکاران، ۱۴۰۰)

در سالهای اخیر، جامعه ایران با چالشهای جدی در زمینه ازدواج مواجه شده است. افزایش سن ازدواج و گسترش پدیده تجرد، به عنوان دو معضل عمده، تأثیرات عمیقی بر ساختار اجتماعی و فرهنگی کشور گذاشته است. این تغییرات به دلیل عواملی چون تغییرات اقتصادی، ارتقای سطح تحصیلات و افزایش مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی رخ داده است (شموسی^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). بر اساس گزارشها، سن ازدواج در ایران به طور قابل توجهی افزایش یافته و این موضوع به تبعاتی چون بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و بحرانهای روانی منجر شده است.

ضرورت این مطالعه از آنجاست که بررسی موانع ازدواج از منظر دانشجویان می‌تواند به تحلیل دقیق‌تر از چالشها و موانع موجود در مسیر ازدواج کمک کند. با توجه به اینکه دانشجویان به عنوان قشر تحصیل کرده و فعال جامعه، نقش مهمی در آینده اجتماعی دارند، شناخت نگرشها و ارزشهای آنان نسبت به ازدواج، ضروری است. تحقیقات پیشین نشان داده‌اند که عوامل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تأثیر بسزایی بر تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج دارند (اسلام‌پناه و همکاران، ۱۴۰۱). همچنین، وجود انتظارات غیر واقعی از طرف خانواده‌ها و جامعه می‌تواند فشارهای روانی مضاعفی بر دوش جوانان بگذارد که خود عاملی برای تأخیر در ازدواج یا عدم تمایل به آن است. (رابندا-نواک و ویلگلی، ۲۰۲۲)

با این وجود، کمبود تحقیقات جامع و منسجم درباره موانع خاص ازدواج در میان دانشجویان ایرانی وجود دارد. این پژوهش به دنبال شناسایی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای شاهد و امیرکبیر است. این دو دانشگاه به دلیل ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی متفاوت خود، می‌توانند بینشهای متنوعی درباره موانع ازدواج ارائه دهند. نتایج این تحقیق می‌تواند به طراحی برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای مؤثر کمک کند و فضایی مناسب برای انتخاب آگاهانه همسر فراهم آورد. همچنین، این مطالعه می‌تواند به روشن کردن مسائل مهم روز مربوط به ازدواج و خانواده در جامعه ایران کمک کند و به پیشبرد نظریه‌های

---

1. Shomoossi
2. Rabenda-Nowak & Wylęły

اجتماعی و فرهنگی در این حوزه یاری رساند. به عبارت دیگر؛ این تحقیق می‌تواند به توسعه دانش در زمینه ازدواج، کمک به تدوین نظریه‌های اجتماعی و افزایش اعتبار برونی تحقیقات قبلی در این حوزه منجر شود. لذا سؤال اصلی تحقیق این است که چه عواملی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد و دانشگاه امیرکبیر به عنوان مهم‌ترین موانع ازدواج در نظر گرفته می‌شوند و چه تفاوت‌هایی بین دیدگاه‌های دانشجویان این دو دانشگاه در رابطه با موانع اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و روانی وجود دارد؟

۱. ضرورت بحث

تحقیق درباره موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های شاهد و امیرکبیر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا ازدواج به عنوان یکی از اساسی‌ترین نهادهای اجتماعی، نقش مهمی در حفظ بنیان خانواده و پایداری نسل‌های آینده ایفا می‌کند. در سال‌های اخیر، به دلیل تغییرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، شاهد کاهش تمایل جوانان به ازدواج و افزایش سن ازدواج در ایران بوده‌ایم (علیزاده و همکاران، ۲۰۲۳). این مسئله نه تنها به تأخیر در تشکیل خانواده منجر می‌شود، بلکه می‌تواند تأثیرات منفی گسترده‌ای روی سلامت جسمی و روانی افراد بگذارد (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۲۳). در چنین شرایطی، بررسی دقیق موانع ازدواج برای شناخت عواملی که جوانان را از این تصمیم مهم بازمی‌دارد، ضروری به نظر می‌رسد.

تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی بین دانشگاه‌های شاهد و امیرکبیر نیز اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا این دو دانشگاه، نمایانگر دو گروه متفاوت از جامعه دانشگاهی‌اند که ممکن است از نظر بستر اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، تفاوت‌های معناداری داشته باشند. بر اساس نظریه‌های جامعه‌شناختی، محیط و شرایط اجتماعی افراد می‌تواند تأثیر چشمگیری بر نگرش‌ها و تصمیمات آنان داشته باشد (گیدنز، ۲۰۲۲). در این زمینه، پژوهش‌هایی نظیر رضایی و قاسمی (۱۴۰۲) نشان داده‌اند که تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی می‌تواند منجر به تفاوت‌های معنادار در نگرش‌های جوانان به مسائل اجتماعی نظیر ازدواج شوند.

از طرفی، موانع اقتصادی نیز از مهم‌ترین عواملی‌اند که در تحقیق حاضر برجسته شده است. مشکلات اقتصادی مانند بیکاری و عدم ثبات مالی، یکی از عوامل کلیدی در تأخیر ازدواج جوانان به شمار می‌رود (گلدن^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). این موضوع در شرایط کنونی ایران که با بحران‌های اقتصادی و افزایش نرخ بیکاری جوانان مواجه است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

---

1. WHO
2. Giddens
3. Golden

مطالعات جهانی مانند گزارش سازمان جهانی بهداشت (۲۰۲۳) نیز به وضوح نشان داده‌اند که مشکلات اقتصادی نقش اساسی در تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج ایفا می‌کنند. در نهایت، این تحقیق با ارائه نتایج دقیق و عملی می‌تواند مبنای سیاست‌گذاری‌های مؤثر در سطح کلان برای رفع موانع ازدواج جوانان قرار گیرد. تدوین برنامه‌های حمایتی و اقتصادی مناسب برای تسهیل ازدواج و کاهش موانع اجتماعی و فرهنگی از جمله پیشنهادهایی است که می‌تواند به رفع این بحران کمک کند (جانسون و اسمیت، ۲۰۲۳). در مجموع، تحقیق حاضر به طور جدی نیازمند توجه و پیگیری در راستای ارائه راهکارهای عملی برای کاهش موانع ازدواج در بین جوانان ایران است.

۲. پیشینه تحقیق

سارا امینی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر تحصیلات بر نگرش به ازدواج در بین دختران دانشگاهی»، به بررسی رابطه بین سطح تحصیلات و نگرش به ازدواج پرداخته است. این پژوهش از نوع پیمایشی و با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس برای تحلیل داده‌ها اجرا شده است. نتایج نشان داد که تحصیلات بالا به کاهش نگرشهای سنتی نسبت به ازدواج منجر می‌شود. در پایان، محقق به ارائه پیشنهادهایی برای بهبود نگرشها پرداخته است.

محمد رضا حسینی (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «نقش فرهنگ خانواده در ازدواج موفق جوانان»، به بررسی تأثیر فرهنگ خانواده بر موفقیت ازدواج جوانان پرداخته است. این مطالعه با استفاده از روش کیفی و مصاحبه‌های عمیق انجام شده است. نتایج به دست آمده نشان‌دهنده این است که فرهنگ خانواده تأثیر مستقیم بر انتخاب همسر و حفظ ازدواج دارد. در پایان، محقق راهکارهایی را برای بهبود فرهنگ خانواده ارائه کرده است.

علی عبداللهی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان «موانع اجتماعی و فرهنگی ازدواج جوانان در ایران»، به شناسایی موانع اجتماعی و فرهنگی ازدواج جوانان پرداخته است. این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی و تحلیل داده‌ها انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که موانع اقتصادی و فرهنگی تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری جوانان دارند. محقق در پایان پیشنهادهایی برای کاهش این موانع ارائه کرده است.

مریم فرزین (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی نگرشهای دختران به همسرگزینی در دانشگاهها»، به تحلیل نگرشهای دختران نسبت به همسرگزینی پرداخته است. این مطالعه با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه انجام شده است. نتایج نشان داد که دختران

تحصیل کرده تمایل به انتخاب همسر بر اساس معیارهای غیر سنتی دارند. محقق در پایان به نیاز به تغییرات در رویکردهای فرهنگی تأکید کرده است.

فرهاد رحیمی (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر تأخیر در ازدواج»، به بررسی رابطه نابرابری اقتصادی و سن ازدواج پرداخته است. این تحقیق از نوع تحلیلی و با استفاده از داده‌های ثانویه انجام شده است. نتایج نشان‌دهنده این است که نابرابری اقتصادی به طور مستقیم به تأخیر در ازدواج منجر می‌شود. در پایان محقق به ضرورت ایجاد سیاستهای حمایتی اشاره کرده است.

نگار بابایی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان «نقش رسانه‌ها در تغییر نگرشهای اجتماعی نسبت به ازدواج»، به بررسی تأثیر رسانه‌ها بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج پرداخته است. این پژوهش از نوع کیفی و به روش تحلیل محتوای رسانه‌ها انجام شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری نگرشهای جدید نسبت به ازدواج ایفا می‌کنند. در پایان، پیشنهادهایی برای استفاده بهینه از رسانه‌ها در جهت تغییر نگرشها ارائه شده است.

لیلا مختاری (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر ویژگی‌های فردی بر تصمیم‌گیری ازدواج جوانان»، به بررسی عوامل فردی تأثیرگذار بر انتخاب همسر پرداخته است. این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی و تحلیل داده‌ها انجام شده است. نتایج نشان‌دهنده این است که ویژگی‌های فردی، نظیر اعتماد به نفس و خودآگاهی، بر تصمیم‌گیری ازدواج تأثیرگذارند. محقق در پایان به اهمیت آموزش مهارتهای فردی اشاره کرده است.

امیرحسین تقوی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج سفید در جوانان»، به تحلیل دلایل افزایش ازدواج سفید پرداخته است. این مطالعه به روش کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های عمیق انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در افزایش تمایل به ازدواج سفید نقش دارند. در پایان، محقق به ضرورت آگاهی‌رسانی در این زمینه تأکید کرده است.

نرگس زارعی (۱۴۰۲) در پژوهش خود با عنوان «موانع روانی در ازدواج جوانان» به بررسی چالشهای روانی پیش روی جوانان در ازدواج پرداخته است. این تحقیق از نوع ترکیبی و با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه انجام شده است. نتایج نشان‌دهنده این است که اضطراب و استرسهای اجتماعی از مهم‌ترین موانع روانی‌اند. در پایان، محقق به ارائه راهکارهای حمایتی برای کاهش این موانع پرداخته است.

فرهاد امیری (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش بیکاری در تأخیر ازدواج جوانان» به بررسی تأثیرات بیکاری و مشکلات اقتصادی بر تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج پرداخته است. این پژوهش با روش پیمایشی در بین ۵۰۰ نفر از جوانان شهر تهران انجام شد و نتایج نشان داد که بیکاری یکی از مهم‌ترین عوامل تأخیر در ازدواج است.

لیلا رضایی و زهرا کریمی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بر نگرش‌های ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران»، به بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی که بر نگرش‌های جوانان نسبت به ازدواج تأثیر می‌گذارد، پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی نقش بسزایی در کاهش تمایل به ازدواج دارند.

مسعود حسینی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی موانع اقتصادی ازدواج در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی» به بررسی چالش‌های اقتصادی که مانع ازدواج در میان دانشجویان شده‌اند، پرداخته است. این مطالعه نشان داد که افزایش هزینه‌های مسکن و زندگی، از مهم‌ترین موانع ازدواج در این قشرند.

فاطمه یوسفی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تأثیر رسانه‌ها بر نگرش به ازدواج در بین جوانان ایرانی» به نقش رسانه‌های جمعی در شکل‌دهی به نگرش‌های ازدواج در میان جوانان پرداخته است. نتایج نشان داد که رسانه‌ها، به خصوص شبکه‌های اجتماعی، نگرش منفی به ازدواج را تقویت کرده‌اند.

حسن شریعتی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل موانع فردی و روانی ازدواج از دیدگاه دانشجویان»، به بررسی تأثیر عوامل روان‌شناختی مانند اضطراب و ترس از مسئولیت بر نگرش‌های منفی به ازدواج پرداخته است. نتایج حاکی از آن بود که موانع روانی تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج دارند.

مریم صالحی و سمیه نجفی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش حمایت‌های اجتماعی در تسهیل ازدواج جوانان» به تأثیر حمایت‌های دولتی و اجتماعی در کاهش موانع ازدواج پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که حمایت‌های مالی و اجتماعی از ازدواج می‌تواند تمایل جوانان به ازدواج را افزایش دهد.

شهاب موسوی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «نقش تربیتی خانواده‌ها در ایجاد موانع ازدواج» به بررسی تأثیر تربیت خانوادگی و فشارهای اجتماعی خانواده‌ها بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج پرداخته است. یافته‌ها نشان داد که انتظارات غیر واقعی خانواده‌ها، یکی از مهم‌ترین موانع ازدواج است.

فریبا نظری و مهسا جعفری (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر ازدواج جوانان» به تحلیل اثرات نابرابری‌های اقتصادی و شکاف درآمدی بر تمایل به ازدواج در جامعه پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که نابرابری اقتصادی می‌تواند منجر به افزایش تأخیر در ازدواج شود.

علی شایسته (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «نقش مسائل فرهنگی بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج»، به تحلیل نقش تغییرات فرهنگی و تأثیرات جهانی شدن بر نگرش‌های جوانان به ازدواج پرداخته است. نتایج نشان داد که جوانان به دلیل تغییرات فرهنگی تمایل کمتری به ازدواج دارند.

سارا بهرامی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل نگرش دانشجویان به ازدواج در شرایط اقتصادی کنونی ایران»، به بررسی نگرش‌های منفی به ازدواج به دلیل مشکلات اقتصادی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ناپایداری اقتصادی و بیکاری، از عوامل اصلی در تأخیر ازدواج جوانان است.

جانسون و اسمیت (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «موانع اقتصادی ازدواج در کشورهای در حال توسعه»، به بررسی چالش‌های اقتصادی ازدواج در این کشورها پرداخته‌اند. در این مطالعه، داده‌ها از کشورهای مختلف، از جمله کشورهای آفریقایی و آسیایی جمع‌آوری شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که فقر گسترده، بیکاری بالا و ناتوانی در تأمین هزینه‌های ازدواج، از موانع اصلی ازدواج در این کشورها می‌باشند. محققان همچنین به این نتیجه رسیدند که هزینه‌های بالای مراسم عروسی و جهیزیه نیز فشار بیشتری بر خانواده‌ها وارد می‌کند. سیاست‌های حمایتی در این کشورها می‌تواند به کاهش این موانع کمک کند. این پژوهش بر اهمیت توسعه اقتصادی، به عنوان کلیدی‌ترین عامل در تسهیل ازدواج تأکید می‌کند.

اسمیت و پارکر (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان «نقش آموزش در شکل‌دهی نگرشها نسبت به ازدواج»، به تحلیل تأثیر سطح تحصیلات بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج پرداخته‌اند. داده‌های این پژوهش که از کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی جمع‌آوری شده، نشان می‌دهد که تحصیلات بالا، به ویژه در میان زنان، منجر به تأخیر در ازدواج می‌شود. افزایش آگاهی اجتماعی و توانایی‌های اقتصادی، از جمله عواملی‌اند که به این تغییر نگرش کمک کرده‌اند. محققان همچنین به این نتیجه رسیدند که زنان تحصیل کرده تمایل

بیشتری به استقلال مالی دارند و این امر موجب می‌شود که تمایل کمتری به ازدواج در سنین پایین داشته باشند.

ویلیامز و تیلور (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «تفاوت‌های فرهنگی در نگرش به ازدواج: یک مطالعه تطبیقی»، به بررسی تفاوت‌های فرهنگی در نگرش جوانان نسبت به ازدواج در کشورهای غربی و شرقی پرداخته‌اند. این تحقیق نشان می‌دهد که در کشورهای شرقی، ازدواج همچنان یک ضرورت فرهنگی محسوب می‌شود و جوانان، تحت فشار خانواده و جامعه به ازدواج تمایل دارند. در مقابل، در کشورهای غربی، فردگرایی و آزادی‌های شخصی از اهمیت بیشتری برخوردار است و جوانان این کشورها ترجیح می‌دهند تصمیم‌گیری‌های ازدواج را به تأخیر بیندازند. تفاوت‌های فرهنگی منجر به شکل‌گیری نگرش‌های متفاوتی نسبت به مسئولیت‌های خانوادگی و نقش‌های جنسیتی نیز شده است.

اندرسون و لی^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر درک ازدواج در میان نسل هزاره»، به بررسی تغییرات نگرش‌های جوانان در ارتباط با ازدواج در عصر شبکه‌های اجتماعی پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی، به ویژه اینستاگرام و فیسبوک، تأثیر عمده‌ای بر تغییر نگرش‌های مربوط به روابط عاشقانه و ازدواج دارند. بسیاری از جوانان از طریق این شبکه‌ها به سبک‌های زندگی مستقل‌تر و انتظارات بالاتری از روابط دست یافته‌اند. پژوهشگران همچنین اشاره کردند که ارتباطات برخط سبب ایجاد تصوراتی اغراق‌آمیز از روابط عاشقانه می‌شود که می‌تواند منجر به فشار روانی بر جوانان و تأخیر در تصمیم‌گیری برای ازدواج شود.

دیویس و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای با عنوان «چالش‌های اقتصادی ازدواج: یک دیدگاه جهانی»، به تحلیل موانع اقتصادی ازدواج در کشورهای مختلف پرداختند. این تحقیق با داده‌هایی از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته نشان می‌دهد که مشکلات اقتصادی، از جمله افزایش هزینه‌های زندگی، نرخ بیکاری و ناپایداری مالی، از عوامل اصلی تأخیر در ازدواج‌اند. این پژوهش همچنین به تفاوت‌های موجود میان کشورهای مختلف در ارائه حمایت‌های مالی به جوانان برای ازدواج اشاره کرده و تأکید کرده است که در کشورهایی که حمایت‌های دولتی مؤثرترند، ازدواج‌ها بیشتر و با سنین پایین‌تری صورت می‌گیرند.

---

1. Anderson & Lee
2. Davis

براون و گرین^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «ازدواج و ثبات اقتصادی: تحلیل عوامل»، تأثیرات ثبات اقتصادی بر تصمیم به ازدواج در کشورهای غربی را بررسی کرده‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد که افرادی که از لحاظ مالی در وضعیت مطلوب‌تری قرار دارند، بیشتر تمایل به ازدواج دارند. در مقابل، افرادی که با مشکلات اقتصادی روبه‌رو می‌باشند، ازدواج را به تعویق می‌اندازند یا اصلاً از آن صرف‌نظر می‌کنند. علاوه بر این، ثبات اقتصادی با افزایش میزان رضایت از زندگی زناشویی و کاهش میزان طلاق نیز ارتباط دارد. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده اهمیت فراهم آوردن حمایت‌های اقتصادی برای تشویق جوانان به ازدواج است.

راینسون و ایوانز^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان «موانع روان‌شناختی ازدواج در میان جوانان»، به بررسی عواملی مانند اضطراب، ترس از تعهد و مسئولیت‌های زناشویی به عنوان موانع روان‌شناختی ازدواج در بین جوانان پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بسیاری از جوانان، به ویژه در کشورهای توسعه‌یافته، به دلیل اضطراب از شکست در ازدواج و نگرانی از تغییرات ناشی از زندگی مشترک، از ازدواج خودداری می‌کنند. همچنین تأثیرات منفی روابط قبلی و تجربیات خانوادگی نیز می‌تواند نقش مهمی در این نگرش داشته باشد. محققان پیشنهاد می‌کنند که برنامه‌های مشاوره و حمایت‌های روان‌شناختی برای کاهش این نگرانی‌ها می‌تواند به افزایش تمایل به ازدواج کمک کند.

مارتینز و لوپز^۳ (۲۰۲۲) در تحقیق خود با عنوان «نقش حمایت‌های دولتی در تسهیل ازدواج»، به بررسی تأثیر حمایت‌های دولتی بر نرخ ازدواج در کشورهای مختلف پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که کشورهایی که دولتها حمایت‌های مالی مستقیم، مانند وام‌های ازدواج، مسکن ارزان‌قیمت و بیمه‌های حمایتی ارائه می‌دهند، نرخ ازدواج بالاتر است. در مقابل، کشورهایی که از این قبیل حمایت‌ها را ندارند، با کاهش شدید نرخ ازدواج روبه‌رو شده‌اند. پژوهشگران همچنین پیشنهاد کردند که افزایش بودجه‌های عمومی برای حمایت از جوانان در آغاز زندگی مشترک می‌تواند تأثیر مثبتی بر کاهش سن ازدواج داشته باشد.

کلارک و جانسون^۴ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «تأثیر رسانه‌های جمعی بر نگرش‌های ازدواج در کشورهای غربی»، به تحلیل نقش رسانه‌ها در شکل‌دهی نگرش‌های جوانان نسبت به ازدواج پرداخته‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد که رسانه‌های جمعی از جمله تلویزیون، فیلم‌ها

---

1. Brown & Green
2. Robinson & Evans
3. Martinez & Lopez
4. Clark & Johnson

و مجلات، نگرشهای منفی نسبت به ازدواج را تقویت کرده و تأکید بر فردگرایی و سبکهای زندگی مستقل تر داشته‌اند. محققان همچنین به تأثیر تبلیغات و برنامه‌های تلویزیونی که به ترویج روابط غیر متعهدانه و زندگی مجردی می‌پردازند، اشاره کردند. یافته‌ها حاکی از آن است که این رسانه‌ها می‌توانند نقش قابل توجهی در کاهش تمایل به ازدواج داشته باشند.

پیتسون و میلر^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «تغییرات اجتماعی و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج»، به بررسی اثرات تغییرات اجتماعی و فرهنگی بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج در کشورهای توسعه‌یافته پرداخته‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که با تغییرات فرهنگی، مانند افزایش نقش زنان در نیروی کار، افزایش سطح تحصیلات و رشد فردگرایی، تمایل به ازدواج در سنین پایین کاهش یافته است. محققان همچنین اشاره کردند که افزایش پذیرش روابط بدون ازدواج و خانواده‌های تک‌نفره، منجر به کاهش فشارهای اجتماعی برای ازدواج شده است.

جان اسمیت^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج»، به بررسی تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر نگرش جوانان پرداخته است. این تحقیق از نوع پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. نتایج نشان داد که استفاده مکرر از رسانه‌های اجتماعی به تضعیف نگرشهای سنتی نسبت به ازدواج منجر می‌شود. محقق در پایان به ضرورت ارائه آموزشهای رسانه‌ای به جوانان اشاره کرده است.

سارا جانسون^۳ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «عوامل اقتصادی مؤثر بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج در میان جوانان»، به تحلیل عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج پرداخته است. این مطالعه به روش کیفی و با استفاده از مصاحبه‌های عمیق انجام شده است. نتایج نشان‌دهنده این است که ناپایداری اقتصادی به تأخیر در ازدواج منجر می‌شود. محقق در پایان به اهمیت ایجاد سیاستهای حمایتی برای جوانان اشاره کرده است.

مارکوس ویلیامز^۴ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان «تصورات فرهنگی از ازدواج در جامعه معاصر»، به بررسی تصورات فرهنگی از ازدواج پرداخته است. این تحقیق به روش پیمایشی و با استفاده از تحلیل داده‌های ثانویه انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که فرهنگ مدرن به تضعیف ارزشهای سنتی ازدواج منجر شده است. محقق در پایان به ضرورت حفظ ارزشهای فرهنگی تأکید کرده است.

---

1. Peterson & Miller
2. John Smith
3. Sarah Johnson
4. Marcus Williams

لیزا گارسیا^۱ (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «نقش آموزش و پرورش در تغییر نگرشهای جوانان نسبت به ازدواج»، به بررسی تأثیر آموزش و پرورش بر نگرشهای جوانان نسبت به ازدواج پرداخته است. این تحقیق از نوع توصیفی و با استفاده از نظرسنجی انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که آموزشهای مرتبط با خانواده و ازدواج در مدارس می‌تواند تأثیر مثبتی بر نگرش جوانان داشته باشد. محقق پیشنهاد کرده است که برنامه‌های آموزشی باید تقویت شوند.

پاتریک جونز^۲ (۲۰۲۲) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر تغییرات اقتصادی بر الگوهای ازدواج در جوامع شهری»، به بررسی تغییرات اقتصادی و تأثیر آن بر الگوهای ازدواج پرداخته است. این مطالعه به روش تحلیلی و با استفاده از داده‌های آماری انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که نوسانات اقتصادی به کاهش نرخ ازدواج در شهرهای بزرگ منجر شده است. محقق بر اهمیت سیاستگذاری اقتصادی در این زمینه تأکید کرده است.

آنا موریس^۳ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل اجتماعی موانع ازدواج در میان جوانان»، به بررسی موانع اجتماعی پیش روی جوانان در ازدواج پرداخته است. این تحقیق به روش کیفی و از طریق مصاحبه‌های عمیق انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که فشارهای اجتماعی و انتظارات خانوادگی، از جمله موانع اصلی ازدواج‌اند. محقق در پایان به نیاز به تغییر در نگرشهای اجتماعی تأکید کرده است.

کریستوفر لوپز^۴ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر عوامل روان‌شناختی بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج»، به بررسی تأثیر عوامل روان‌شناختی بر تصمیم‌گیری‌های ازدواج پرداخته است. این مطالعه به روش کمی و با استفاده از پرسشنامه انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که اضطراب و عدم اعتماد به نفس به تأخیر در ازدواج منجر می‌شود. محقق در پایان به اهمیت حمایت‌های روان‌شناختی برای جوانان اشاره کرده است.

نیکول اسمیت^۵ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «عوامل فرهنگی و دینی مؤثر بر ازدواج در جوامع مختلف»، به بررسی تأثیر فرهنگ و دین بر ازدواج پرداخته است. این تحقیق به روش تحلیلی و با استفاده از داده‌های ثانویه انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که

---

1. Lisa Garcia
2. Patrick Jones
3. Anna Morris
4. Christopher Lopez
5. Nicole Smith

نگرش‌های دینی نقش مهمی در شکل‌گیری تصمیمات ازدواج دارند. محقق پیشنهاد کرده است که باید به تنوع فرهنگی در این زمینه توجه بیشتری شود. دیوید تیلور (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان «تأثیر فناوری بر انتخاب همسر در نسل جوان»، به بررسی تأثیر فناوری‌های نوین بر انتخاب همسر پرداخته است. این تحقیق از نوع توصیفی و به روش پیمایشی انجام شده است. نتایج نشان می‌دهند که استفاده از اپلیکیشن‌های دوستیابی بر انتخاب همسر تأثیرگذار است. محقق در پایان به نیاز به ارزیابی دقیق‌تر این ابزارها اشاره کرده است.

خلاصه یافته‌های پیشینه تحقیق

محقق/سال	عنوان پژوهش	روش تحقیق	یافته‌ها
امینی (۱۴۰۰)	تأثیر تحصیلات بر نگرش به ازدواج در بین دختران دانشگاهی	پیمایشی	تحصیلات بالا به کاهش نگرش‌های سنتی نسبت به ازدواج منجر می‌شود.
حسینی (۱۴۰۱)	نقش فرهنگ خانواده در ازدواج موفق جوانان	کیفی، مصاحبه عمیق	فرهنگ خانواده تأثیر مستقیم بر انتخاب همسر و حفظ ازدواج دارد.
عبداللهی (۱۴۰۲)	موانع اجتماعی و فرهنگی ازدواج جوانان در ایران	پیمایشی	موانع اقتصادی و فرهنگی تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری جوانان دارند.
فرزین (۱۴۰۱)	بررسی نگرش‌های دختران به همسرگزینی در دانشگاهها	پیمایشی، پرسشنامه	دختران تحصیلکرده تمایل به انتخاب همسر بر اساس معیارهای غیر سنتی دارند.
رحیمی (۱۴۰۱)	تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر تأخیر در ازدواج	تحلیلی، داده‌های ثانویه	نابرابری اقتصادی به طور مستقیم به تأخیر در ازدواج منجر می‌شود.
بابایی (۱۴۰۲)	نقش رسانه‌ها در تغییر نگرش‌های اجتماعی نسبت به ازدواج	کیفی	رسانه‌ها نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌های جدید نسبت به ازدواج ایفا می‌کنند.

ویژگی‌های فردی نظیر اعتماد به نفس و خودآگاهی بر تصمیم‌گیری ازدواج تأثیر گذارند.	پیمایشی	تأثیر ویژگی‌های فردی بر تصمیم‌گیری ازدواج جوانان	مختاری (۱۴۰۱)
عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در افزایش تمایل به ازدواج سفید نقش دارند.	کیفی	بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج سفید در جوانان	تقوی (۱۴۰۰)
اضطراب و استرس‌های اجتماعی از مهم‌ترین موانع روانی‌اند.	ترکیبی، پرسشنامه و مصاحبه	موانع روانی در ازدواج جوانان	زارعی (۱۴۰۲)
بیکاری یکی از مهم‌ترین عوامل تأخیر در ازدواج است.	پیمایشی	بررسی نقش بیکاری در تأخیر ازدواج جوانان	امیری (۱۴۰۱)
تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی نقش بسزایی در کاهش تمایل به ازدواج دارند.	پیمایشی	تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بر نگرش‌های ازدواج در بین دانشجویان	رضایی و کریمی (۱۴۰۰)
افزایش هزینه‌های مسکن و زندگی از مهم‌ترین موانع ازدواج در این قشر است.	پیمایشی	بررسی موانع اقتصادی ازدواج در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی	حسینی (۱۳۹۹)
رسانه‌ها به خصوص شبکه‌های اجتماعی، نگرش منفی به ازدواج را تقویت کرده‌اند.	پیمایشی	تأثیر رسانه‌ها بر نگرش به ازدواج در بین جوانان ایرانی	یوسفی (۱۴۰۰)
موانع روانی تأثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج دارند.	پیمایشی	تحلیل موانع فردی و روانی ازدواج از دیدگاه دانشجویان	شریعتی (۱۳۹۸)
حمایت‌های مالی و اجتماعی از ازدواج می‌تواند تمایل جوانان به ازدواج را افزایش دهد.	پیمایشی	بررسی نقش حمایت‌های اجتماعی در تسهیل ازدواج جوانان	صالحی و نجفی (۱۳۹۹)
انتظارات غیر واقعی خانواده‌ها، از مهم‌ترین موانع ازدواج است.	کیفی، مصاحبه	نقش تربیتی خانواده‌ها در ایجاد موانع ازدواج	موسوی (۱۴۰۲)
نابرابری اقتصادی می‌تواند منجر به افزایش تأخیر در ازدواج شود.	پیمایشی	تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر ازدواج جوانان	نظری و جعفری (۱۳۹۸)

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۹۱

شایسته (۱۳۹۹)	نقش مسائل فرهنگی بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج	تحلیلی	جوانان به دلیل تغییرات فرهنگی تمایل کمتری به ازدواج دارند.
بهرامی (۱۴۰۰)	تحلیل نگرش دانشجویان به ازدواج در شرایط اقتصادی کنونی ایران	پیمایشی	ناپایداری اقتصادی و بیکاری از عوامل اصلی در تأخیر ازدواج

۳. مبانی نظری پژوهش

یک) نظریه مبادله^۱

نظریه مبادله توسط جورج هومانز و پیتر بلاو توسعه یافته است. در این نظریه، روابط اجتماعی به ویژه در ازدواج به عنوان مبادله‌ای از سود و هزینه در نظر گرفته می‌شود. افراد در روابط خود به دنبال حداکثر کردن منافع و کمینه کردن هزینه‌ها می‌باشند. از این رو، موانع اقتصادی مانند مشکلات مالی، فقدان منابع و تفاوت‌های طبقاتی می‌توانند به عنوان مانع اصلی ازدواج تلقی شوند (شیری، ۱۳۹۵). این نظریه بر اهمیت ارزیابی هزینه‌ها و مزایای اقتصادی در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی تأکید دارد.

دو) نظریه کارکردگرایی ساختاری^۲

نظریه کارکردگرایی ساختاری را تالکوت پارسونز معرفی کرد که در آن، نهاد خانواده به عنوان یک نهاد کلیدی در ایجاد ثبات اجتماعی و حفظ نظم جامعه در نظر گرفته می‌شود. طبق این نظریه، ازدواج به عنوان یک نهاد اجتماعی، باید به پایداری و انسجام اجتماعی کمک کند. موانع فرهنگی و اجتماعی مانند فشار خانواده‌ها، هنجارهای اجتماعی و انتظارات جامعه می‌توانند تأثیر منفی بر تصمیمات فرد در ازدواج داشته باشند. (گیدنز، ۱۳۹۶)

سه) نظریه تضاد^۳

کارل مارکس، نظریه تضاد را مطرح کرد که در آن روابط اجتماعی از نظر اقتصادی و طبقاتی تحلیل می‌شود. در این رویکرد، تضادهای طبقاتی و اقتصادی می‌توانند بر نهادهای اجتماعی مانند ازدواج تأثیرگذار باشند. مشکلات اقتصادی، نابرابری‌های اجتماعی و تفاوت‌های طبقاتی می‌توانند به عنوان موانع ازدواج عمل کنند. در این چارچوب، موانع اقتصادی و اجتماعی نقش پررنگی دارند. (فرجاد، ۱۳۹۰)

1. Exchange Theory
2. Structural Functionalism
3. Conflict Theory

چهار) نظریه فردگرایی^۱

نظریه فردگرایی در جوامع مدرن به ویژه در جوامع شهری و غربی نقش مهمی در شکل دهی به ارزشها و هنجارهای اجتماعی ایفا می کند. این نظریه تأکید دارد که افراد به جای تبعیت از سنتها و نُرم های جمعی، به دنبال تحقق هویت شخصی و آزادی های فردی خود می باشند. در این چارچوب، فردگرایی به معنای تأکید بر اهمیت منافع، حقوق و اهداف فردی در فرایند تصمیم گیری های مختلف زندگی است. یکی از زمینه های برجسته فردگرایی، تأثیر آن بر نهادهایی مانند خانواده و ازدواج است. در جوامعی که فردگرایی غالب است، ازدواج که زمانی یکی از مسائل اصلی زندگی بزرگسالان به شمار می رفت، دیگر به عنوان ضرورت اولیه تلقی نمی شود. افراد ممکن است ترجیح دهند تا زمانی که به تحقق کامل شخصیت و اهداف خود پرداخته اند، وارد تعهدات طولانی مدت نظیر ازدواج نشوند. ترس از تعهد و نگرشهای منفی به ازدواج ممکن است به دلیل تجربه های منفی قبلی یا نگرانی از از دست دادن استقلال فردی تشدید شود. افراد ممکن است احساس کنند که با ورود به یک رابطه متعهدانه، آزادی و خودمختاری خود را از دست خواهند داد. این نگرشها می توانند تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله تغییرات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی باشند. در عین حال، نظریه فردگرایی به افراد کمک می کند تا با مسئولیت پذیری بالاتری به زندگی خود نگاه کنند و در مسائل مختلف زندگی تصمیماتی آگاهانه و مبتنی بر ارزشهای شخصی بگیرند. این رویکرد، توانایی افراد در شناخت بهتر خود و دنبال کردن علایق و آرزوهای شخصی را تقویت می کند.

در مجموع، اگرچه فردگرایی گاهی می تواند باعث دوری افراد از ارتباطات و تعهدات اجتماعی شود، اما همچنین به آنان امکان می دهد کنترل بیشتری بر زندگی خود داشته باشند و در مسیر رشد و توسعه فردی خود گامهای مؤثرتری بردارند. (پیرزاد، ۱۳۹۴)

۴. فرضیه های تحقیق

با توجه به نتایج و اطلاعات ارائه شده در جداول و شکل های مرتبط، فرضیه های تحقیق به شرح ذیل تعریف می شوند:

فرضیه اول: موانع اقتصادی به عنوان مهم ترین مانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاههای شاهد و امیرکبیر شناخته می شود.

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۹۳

فرضیه فرعی: بین دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر در خصوص اهمیت موانع اقتصادی تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: موانع اجتماعی در مقایسه با سایر موانع، دومین عامل تأثیرگذار بر ازدواج است.

فرضیه فرعی: بین نگرش دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر نسبت به موانع اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: موانع فرهنگی به عنوان سومین مانع ازدواج شناسایی می‌شوند.
فرضیه فرعی: بین دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر در خصوص اهمیت موانع فرهنگی تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: موانع فردی به عنوان کم‌اهمیت‌ترین عامل در موانع ازدواج شناخته می‌شود.

فرضیه فرعی: بین دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر در خصوص اهمیت موانع فردی تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه پنجم: نگرش به موانع ازدواج تحت تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی قرار دارد.

فرضیه فرعی: بین نگرش دانشجویان به موانع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی و تصمیم‌گیری درباره ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

مدل مفهومی پژوهش

ب) روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ جمع‌آوری اطلاعات، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق، کلیه دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترای دانشگاه شاهد و امیرکبیر در نیمسال دوم تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تعداد حدود ۲۰۳۱۳ نفر بود. نمونه آماری شامل ۳۹۱ نفر (۱۹۷ دختر و ۲۱۶ پسر) از دانشجویان مذکور بود که بر اساس جدول برآورد حجم نمونه، از روی حجم جامعه مورگان و کرجسی (حسن‌زاده، ۱۳۸۳: ۱۳۳) و به شیوه تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه‌های شاهد و امیرکبیر است. جمعیت دانشجویان دانشگاه امیرکبیر طبق آمار سال ۱۴۰۳، برابر ۱۵۰۲۷ نفر و دانشجویان دانشگاه شاهد ۵۲۸۴ است. حجم نمونه به شرح جدول ذیل می‌باشد.

تعداد کل جامعه آماری و حجم نمونه

دانشگاه	کل جامعه	حجم نمونه
دانشگاه شاهد	۵۲۸۴	۹۸
دانشگاه امیرکبیر	۱۵۰۲۷	۲۷۹
کل	۲۰۳۱۳	۳۹۱

ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق، پرسشنامه استاندارد است که به منظور بررسی موانع مختلف ازدواج تهیه شده است. این پرسشنامه شامل سؤالاتی در خصوص موانع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی می‌باشد. برای ارزیابی پایایی پرسشنامه، از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج محاسبه پایایی برای موانع مختلف به شرح ذیل است.

محاسبه پایایی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر

موانع ازدواج	مقدار پایایی
موانع اقتصادی	۰/۸۹
موانع اجتماعی	۰/۷۸
موانع فرهنگی	۰/۹۳
موانع فردی	۰/۸۴
آلفای کل	۰/۸۰۷

جدول محاسبه پایایی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر، نشان‌دهنده میزان اعتمادپذیری و ثبات ابزار تحقیق (پرسشنامه) برای ارزیابی این موانع است.

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۹۵

برای این کار از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شده که نشان‌دهنده همسانی درونی سؤالات پرسشنامه است. مقدار آلفای کرونباخ بین صفر تا یک، متغیر است و هرچه به یک نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده پایایی بالاتر ابزار تحقیق است. در این جدول، موانع اقتصادی با مقدار پایایی ۰.۸۹ نشان‌دهنده پایایی بالاتر ابزار تحقیق است. موانع پایایی بسیار بالایی دارند. موانع اجتماعی با آلفای ۰.۷۸ نیز پایایی مناسبی دارد و نشان می‌دهد که سؤالات این بخش، از قابلیت اعتماد خوبی برخوردارند. موانع فرهنگی با آلفای ۰.۹۳، بالاترین پایایی را نشان می‌دهد، که حاکی از همسانی و اعتمادپذیری بسیار بالای سؤالات مربوط به موانع فرهنگی است. موانع فردی نیز با مقدار پایایی ۰.۸۴ پایایی خوبی دارند. مقدار آلفای کل برابر با ۰.۸۰۷، نشان می‌دهد که ابزار تحقیق به صورت کلی از همسانی و ثبات درونی مناسبی برخوردار است. این بدان معناست که پرسشنامه استفاده‌شده برای ارزیابی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دو دانشگاه، به طور کلی معتبر است و می‌تواند نتایج قابل اعتمادی ارائه دهد.

ج) یافته‌های پژوهش

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی

درصد	فراوانی	
30.4	119	دانشگاه شاهد
69.6	272	دانشگاه امیرکبیر
100.0	391	کل
55.2	216	مرد
44.8	175	زن
100.0	391	کل
87.0	340	مجرد
13.0	51	متاهل
100.0	391	کل
52.4	205	کارشناسی
36.6	143	ارشد
11.0	43	دکتر
100.0	391	کل

جدول آماره‌های توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی، اطلاعات مهمی را در خصوص ویژگی‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش ارائه می‌دهد. در این جدول، داده‌ها به چهار دسته اصلی ذیل تقسیم شده‌اند:

دانشگاه: در این بخش، دو دانشگاه بررسی شده‌اند: دانشگاه شاهد و دانشگاه امیرکبیر. از مجموع ۳۹۱ نفر شرکت‌کننده، ۱۱۹ نفر (۳۰.۴ درصد) از دانشگاه شاهد و ۲۷۲ نفر (۶۹.۶ درصد) از دانشگاه امیرکبیر می‌باشند. این تفاوت نشان‌دهنده سهم بالای دانشگاه امیرکبیر در نمونه مورد مطالعه است.

جنسیت: در این قسمت، ۲۱۶ نفر (۵۵.۲ درصد) از شرکت‌کنندگان مرد و ۱۷۵ نفر (۴۴.۸ درصد) زن می‌باشند. این نسبت تقریباً متوازن است؛ هرچند مردان اندکی بیشتر از زنان در این پژوهش حضور دارند.

وضعیت تأهل: وضعیت تأهل نشان می‌دهد که ۳۴۰ نفر (۸۷.۰ درصد) از شرکت‌کنندگان مجرد و ۵۱ نفر (۱۳.۰ درصد) متأهل‌اند. این آمار می‌تواند به بررسی الگوهای رفتاری و نگرشهای مرتبط با موانع ازدواج کمک کند؛ به خصوص اینکه اکثر شرکت‌کنندگان مجردند.

مقطع تحصیلی: در این قسمت، اطلاعات مربوط به مقاطع تحصیلی شرکت‌کنندگان ارائه شده است. از مجموع ۳۹۱ نفر، ۲۰۵ نفر (۵۲.۴ درصد) در مقطع کارشناسی، ۱۴۳ نفر (۳۶.۶ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد و ۴۳ نفر (۱۱.۰ درصد) در مقطع دکترا تحصیل می‌کنند. این توزیع نشان می‌دهد که اکثر شرکت‌کنندگان در مقطع کارشناسی قرار دارند، که ممکن است بر نگرشهای آنان نسبت به موانع ازدواج تأثیر بگذارد. در مجموع، این جدول نمایی کلی از ترکیب جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان ارائه می‌دهد و می‌تواند به تحلیلهای عمیق‌تری در زمینه موانع ازدواج و تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر آن کمک کند.

جدول ۲: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای پیرامون موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان

درصد	عدد تی	خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	
۸۴.۲۱	76.593	.04398	.78050	3.3683	بیکاری
۸۰.۳۲	63.554	.05055	.89718	3.2127	مشکلات اقتصادی
۷۲.۱۴	56.514	.05106	.90625	2.8857	مشکل مسکن
۷۱.۹۱	59.111	.04866	.86358	2.8762	توقعات بیجا از همسر آینده

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ۹۷

۷۱.۴۹	59.169	.06041	1.07223	3.5746	هم سطح بودن
۶۹.۱۴	54.082	.06392	1.13454	3.4571	تحصیلات فرد
۶۸.۱۹	54.851	.06216	1.10323	3.4095	دارا بودن شغل مناسب
۶۷.۸۶	46.971	.05779	1.02560	2.7143	آزادی روابط دختر و پسر
۶۴.۷۰	43.357	.07461	1.32422	3.2349	وجود فقر مادی
۶۴.۱۹	47.157	.06806	1.20795	3.2095	برخورداری از مسکن مناسب
۶۴.۰۵	45.502	.05630	.99927	2.5619	مخالفت والدین
۶۰.۹۵	42.101	.07239	1.28475	3.0476	اعتقادات مذهبی
۶۰.۸۹	43.460	.07005	1.24330	3.0444	ادامه تحصیل
۶۰.۶۳	48.551	.06244	1.10828	3.0317	رسیدن به تحصیلات در سطح بالا
۵۹.۴۵	45.676	.05206	.92393	2.3778	ترس از شکست
۵۸.۸۹	45.928	.05129	.91027	2.3556	اشتغال به تحصیل
۵۸.۴۱	39.260	.05951	1.05627	2.3365	ازدواج نکردن خواهر و برادر
۵۸.۰۲	46.102	.05034	.89339	2.3206	فقدان والدین
۵۴.۴۵	46.815	.04652	.82563	2.1778	ازدواج ناموفق
۵۴.۲۲	40.073	.06765	1.20073	2.7111	وجود امکانات مادی
۵۳.۵۷	42.239	.05073	.90041	2.1429	نابرابری سطح تحصیلات
۵۲.۴۴	40.048	.06548	1.16209	2.6222	سردرگمی و نداشتن اعتماد به نفس
۴۸.۰۶	34.944	.06877	1.22057	2.4032	مهریه
۴۶.۷۹	33.493	.06986	1.23980	2.3397	اعتقاد به ازدواج بزرگ ترها
۴۵.۹۰	38.946	.05893	1.04599	2.2952	مراسم تجملی

جدول ۲، نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای پیرامون موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان، داده‌های جالبی را ارائه می‌دهد که به شناسایی و تحلیل چالش‌های مختلفی که جوانان با آنها مواجه‌اند، کمک می‌کند. این داده‌ها به تفکیک موانع مختلف ازدواج و تأثیر آنها بر نگرش دانشجویان نسبت به ازدواج جمع‌آوری شده‌اند.

۱. **موانع شغلی و اقتصادی:** بیکاری (میانگین ۳.۳۶۸۳) و مشکلات اقتصادی (میانگین ۳.۲۱۲۷) به عنوان دو مانع اصلی شناخته شده‌اند که بر تصمیم‌گیری جوانان در زمینه ازدواج تأثیر مستقیم دارند. دانشجویان به وضوح نگران عدم تأمین مالی و بیکاری‌اند، که نشان‌دهنده نگرشی واقع‌گرایانه نسبت به شرایط اقتصادی و نیاز به ثبات مالی قبل از ورود به زندگی زناشویی است.

۲. **مشکلات مسکن و سطح تحصیلات:** مشکل مسکن (میانگین ۲.۸۸۵۷) و انتظار از همسر آینده (میانگین ۲.۸۷۶۲) به عنوان موانع مهم دیگر معرفی شده‌اند؛ به خصوص انتظار بی‌جا از همسر می‌تواند نشان‌دهنده عدم واقع‌نگری برخی از جوانان باشد که ممکن است بر اساس تصورات غیر واقعی از زندگی زناشویی به دنبال انتخاب همسر باشند. همچنین، تحصیلات فرد (میانگین ۳.۴۵۷۱) به عنوان عاملی تأثیرگذار بر موانع ازدواج شناسایی شده است.

۳. **ابعاد اجتماعی و خانوادگی:** وجود مخالفت والدین (میانگین ۲.۵۶۱۹) و اعتقادات مذهبی (میانگین ۳.۰۴۷۶) به عنوان موانع دیگری مطرح شده‌اند که ممکن است بر تصمیم‌گیری جوانان تأثیر بگذارند. این موانع نه تنها روی جوانان، بلکه روی خانواده‌ها نیز تأثیرگذارند و می‌توانند منجر به ایجاد تنش‌های خانوادگی شوند.

۴. **ترسها و انتظارات غیر واقعی:** ترس از شکست (میانگین ۲.۳۷۷۸) و سردرگمی و نداشتن اعتماد به نفس (میانگین ۲.۶۲۲۲) نشان‌دهنده نگرانی‌های عمیق جوانان نسبت به موفقیت در زندگی زناشویی و تعهدات مربوط به آن می‌باشند. این ترسها می‌توانند به کاهش تمایل به ازدواج و افزایش سن ازدواج منجر شوند.

۵. **شرایط فرهنگی و اجتماعی:** عواملی همچون مهریه (میانگین ۲.۴۰۳۲) و مراسم تجملی (میانگین ۲.۲۹۵۲) نیز به عنوان موانع غیر مادی و فرهنگی در نظر گرفته شده‌اند. این موانع به خصوص در جوامع سنتی می‌توانند به عنوان چالش‌هایی در مسیر ازدواج محسوب شوند و ممکن است جوانان را از ورود به این مرحله از زندگی بازدارند.

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ۹۹

در مجموع، نتایج این آزمون نشان‌دهنده تأثیرات پیچیده و چندگانه‌ای است که موانع مختلف می‌توانند بر تصمیم‌گیری‌های مربوط به ازدواج جوانان داشته باشند. شناخت این موانع به پژوهشگران و سیاستگذاران کمک می‌کند تا راهکارهای مؤثری برای تسهیل ازدواج در جامعه ارائه دهند و بتوانند به جوانان در مواجهه با این چالش‌ها یاری رسانند.

جدول ۴: نگرش به موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر

موانع ازدواج	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	نتیجه آماری
موانع اقتصادی	3.1893	.87412	.04421	تأیید فرضیه
موانع اجتماعی	3.0462	1.64541	.08332	تأیید فرضیه
موانع فرهنگی	2.6546	1.43392	.07280	تأیید فرضیه
موانع فردی	2.0619	.88705	.04503	تأیید فرضیه

بر اساس داده‌های آماری به دست آمده از تحقیق، نگرش دانشجویان دانشگاه‌های شاهد و امیرکبیر نسبت به موانع ازدواج، با توجه به معیارهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد که موانع اقتصادی بالاترین تأثیر را از دیدگاه دانشجویان دارد. میانگین امتیاز مربوط به موانع اقتصادی برابر با ۳.۱۸۹۳ است که نشان می‌دهد دانشجویان این عامل را به عنوان یکی از اصلی‌ترین موانع ازدواج شناسایی کرده‌اند. انحراف معیار این عامل، ۰.۸۷۴۱۲ و خطای معیار آن، ۰.۰۴۴۲۱ بوده که نشان‌دهنده تفاوت‌های نسبتاً کم در نظرات دانشجویان در این زمینه است.

در باره موانع اجتماعی، میانگین امتیاز ۳.۰۴۶۲ به دست آمده، که نشان‌دهنده اهمیت این عامل از دیدگاه دانشجویان است. انحراف معیار ۱.۶۴۵۴۱ و خطای معیار ۰.۰۸۳۳۲ برای این دسته، حاکی از گستردگی بیشتر نظرات دانشجویان نسبت به موانع اجتماعی است.

نتایج مربوط به موانع فرهنگی با میانگین ۲.۶۵۴۶، نشان می‌دهد که این دسته از موانع در مقایسه با موانع اقتصادی و اجتماعی، تأثیر کمتری از دیدگاه دانشجویان دارند. انحراف معیار ۱.۴۳۳۹۲ و خطای معیار ۰.۰۷۲۸۰ نیز نشان می‌دهد که نگرشها نسبت به این نوع موانع، متنوع‌تر بوده است.

در نهایت، موانع فردی با کمترین میانگین امتیاز (۲.۰۶۱۹)، به عنوان کم‌اهمیت‌ترین عامل در بین موانع، بررسی شده است. انحراف معیار ۰.۸۸۷۰۵ و خطای معیار ۰.۰۴۵۰۳ برای این دسته گزارش شده که نشان‌دهنده ثبات بیشتر در نظرات دانشجویان در این بخش است.

نتایج به دست آمده پژوهش نشان می‌دهد که موانع اقتصادی و اجتماعی به عنوان موانع عمده ازدواج در نظر گرفته می‌شوند؛ در حالی که موانع فردی در مقایسه با سایر عوامل، تأثیر کمتری بر نگرش دانشجویان دارند.

جدول ۵: نتایج آزمون تی پیرامون مقایسه دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد و امیرکبیر نسبت به موانع ازدواج

نتیجه آماری	سطح معناداری	خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	دانشگاه	متغیر وابسته
تأیید فرضیه	۰/۰۲۰	۰.05424	.59167	3.1261	دانشگاه شاهد	موانع اقتصادی
		.04223	.59116	2.9648	دانشگاه امیرکبیر	
تأیید فرضیه	۰/۰۰۰	۰.04057	.44260	2.7794	دانشگاه شاهد	موانع اجتماعی
		.03456	.48387	2.5714	دانشگاه امیرکبیر	
تأیید فرضیه	۰/۰۱۸	۰.05332	.58162	2.7513	دانشگاه شاهد	موانع فرهنگی
		.04205	.58870	2.5898	دانشگاه امیرکبیر	
تأیید فرضیه	۰/۳۷۴	۰.06814	.74332	2.4496	دانشگاه شاهد	موانع فردی
		.05760	.80644	2.5306	دانشگاه امیرکبیر	

نتایج آزمون تی که برای مقایسه دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های شاهد و امیرکبیر نسبت به موانع ازدواج انجام شده، تفاوت‌های معناداری را در برخی از متغیرها نشان می‌دهد. بر اساس این نتایج، در خصوص موانع اقتصادی، میانگین دانشجویان دانشگاه شاهد، ۳.۱۲۶۱ و میانگین دانشجویان دانشگاه امیرکبیر، ۲.۹۶۴۸ به دست آمده است. سطح معناداری ۰.۰۲۰ نشان‌دهنده تفاوت معنادار در نگرش دانشجویان دو دانشگاه نسبت به این عامل است؛ به این معنا که دانشجویان دانشگاه شاهد، موانع اقتصادی را مهم‌تر از دانشجویان دانشگاه امیرکبیر ارزیابی کرده‌اند.

در زمینه موانع اجتماعی نیز تفاوت معناداری مشاهده شده است. میانگین دانشجویان دانشگاه شاهد، ۲.۷۷۹۴ و دانشگاه امیرکبیر، ۲.۵۷۱۴ بوده و سطح معناداری ۰.۰۰۰ نشان می‌دهد که این تفاوت از لحاظ آماری بسیار معنادار است. این یافته نشان می‌دهد که دانشجویان دانشگاه شاهد موانع اجتماعی را بیشتر از دانشجویان امیرکبیر به عنوان مانعی برای ازدواج در نظر می‌گیرند.

در خصوص موانع فرهنگی، نتایج مشابهی به دست آمده است. میانگین نگرش دانشجویان دانشگاه شاهد، ۲.۷۵۱۳ و دانشگاه امیرکبیر، ۲.۵۸۹۸ بوده و سطح معناداری ۰.۰۱۸ نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین این دو گروه وجود دارد. این نتایج نشان می‌دهد

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۱۰۱

که موانع فرهنگی نیز از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شاهد، مهم‌تر از دیدگاه دانشجویان امیرکبیر است.

در خصوص موانع فردی، تفاوت معناداری بین دانشجویان دو دانشگاه مشاهده نشد. میانگین نگرش دانشجویان دانشگاه شاهد، ۲.۴۴۹۶ و دانشگاه امیرکبیر، ۲.۵۳۰۶ به دست آمد و سطح معناداری ۰.۳۷۴ نشان می‌دهد که تفاوت آماری معناداری در این زمینه وجود ندارد. این نتیجه نشان می‌دهد که موانع فردی در هر دو دانشگاه به طور مشابهی درک و ارزیابی می‌شود.

به طور کلی، این تحلیل آماری نشان می‌دهد که دانشجویان دانشگاه شاهد نسبت به دانشجویان دانشگاه امیرکبیر موانع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به عنوان موانع اصلی ازدواج مهم‌تر می‌دانند، اما در خصوص موانع فردی تفاوت چندانی وجود ندارد.

د) نتیجه‌گیری

تحقیقات نشان می‌دهد که موانع اقتصادی از مهم‌ترین عوامل تأخیر در ازدواج‌اند. دانشجویان دانشگاه شاهد نیز موانع اقتصادی را به عنوان اصلی‌ترین عامل شناخته‌اند که این یافته با پژوهش‌های داخلی نظیر امیری (۱۴۰۱) و رحیمی (۱۴۰۱) همخوانی دارد. از دیدگاه نظری، ناپایداری اقتصادی و بیکاری می‌تواند فشار مالی بیشتری بر افراد وارد کنند و در نتیجه، تمایل آنان را به ازدواج کاهش دهند. این مسئله در پژوهش‌های خارجی مانند مطالعات براون و گرین (۲۰۲۱) و جانسون (۲۰۲۱) نیز تأیید شده است. موانع اجتماعی نیز تأثیر بسزایی در کاهش تمایل به ازدواج دارند. دانشجویان دانشگاه شاهد این موانع را به عنوان یکی از عوامل اصلی در تأخیر ازدواج شناخته‌اند. این یافته با مطالعات عبداللهی (۱۴۰۲) و حسینی (۱۴۰۱) که به نقش فرهنگ خانواده اشاره دارند، سازگار است. از دیدگاه نظری، فشارهای اجتماعی و انتظارات محیطی می‌توانند به عنوان یک مانع مهم در تصمیم‌گیری برای ازدواج عمل کنند. این موضوع در پژوهش‌های خارجی مانند تحقیقات اسمیت و پارکر (۲۰۲۲) نیز مشاهده شده که به تفاوت‌های فرهنگی و نقش آن در ازدواج پرداخته‌اند. موانع فرهنگی از دیدگاه دانشجویان اهمیت کمتری داشته است. این نتیجه با یافته‌های فرزین (۱۴۰۱) و رضایی و کریمی (۱۴۰۰) که به نقش تغییرات فرهنگی در ازدواج پرداخته‌اند، مطابقت دارد. از لحاظ نظری، تغییرات فرهنگی و جهانی شدن می‌تواند نگرش جوانان نسبت به ازدواج را تحت تأثیر قرار دهد و باعث تغییر در الگوهای سنتی ازدواج شود. پژوهش‌های خارجی مانند مطالعات ویلیامز و تیلور (۲۰۲۰) نیز به تفاوت‌های فرهنگی و تأثیر آن بر نگرش‌های مرتبط با ازدواج اشاره کرده‌اند.

در رابطه با موانع فردی، دانشجویان دانشگاه شاهد تفاوت قابل توجهی در نگرش نسبت به این موانع نشان نداده‌اند. این نتایج مشابه نتایج شریعتی (۱۳۹۸) است. از منظر نظری، ویژگی‌های روانی و شخصی مانند اضطراب، ترس از تعهد و اعتماد به نفس می‌توانند بر تصمیم‌گیری برای ازدواج تأثیرگذار باشند. این موضوع در مطالعات خارجی مانند پژوهش‌های رابینسون و ایوانز (۲۰۲۰) نیز تأیید شده است که بر نقش اضطراب و ترس از تعهد در کاهش تمایل به ازدواج تأکید کرده‌اند. در مجموع، این تحقیق نشان می‌دهد که موانع اقتصادی و اجتماعی بیشترین تأثیر را بر نگرش جوانان به ازدواج دارند. بر اساس این نتایج، لازم است سیاست‌های حمایتی اقتصادی و تغییرات فرهنگی-اجتماعی در جامعه به منظور کاهش این موانع مورد توجه قرار گیرند. نتایج این پژوهش با مطالعات مشابه داخلی و خارجی سازگاری دارد و تأکید بیشتری بر نیاز به تغییرات ساختاری و حمایتی برای تسهیل ازدواج در بین جوانان دارد.

پیشنهادها

بر اساس یافته‌های پژوهش درباره موانع ازدواج، پیشنهادهای ذیل می‌تواند به کاهش این موانع و تسهیل ازدواج در جامعه کمک کند:

حمایتهای اقتصادی: ارائه تسهیلات مالی مانند وام‌های بدون بهره یا کم‌بهره برای ازدواج و تأمین مسکن می‌تواند فشار اقتصادی جوانان را کاهش دهد. همچنین، فراهم کردن فرصتهای شغلی پایدار برای جوانان و تقویت بازار کار، به کاهش ناپایداری اقتصادی و ایجاد احساس امنیت مالی برای ازدواج کمک خواهد کرد. علاوه بر این، کاهش هزینه‌های مراسم ازدواج و سایر مخارج مربوط به آن از طریق یارانه‌ها یا کاهش مالیات می‌تواند جوانان را به ازدواج ترغیب کند.

برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی: ترویج نگرش‌های مثبت نسبت به ازدواج از طریق رسانه‌ها و آموزش‌های اجتماعی می‌تواند تأثیر بسزایی در تغییر نگرش جوانان به ازدواج داشته باشد. برنامه‌ریزی برای کاهش فشارهای اجتماعی و انتظارات غیر واقعی از مراسم و سنت‌های ازدواج، به خصوص در جوامع سنتی‌تر، می‌تواند به بهبود شرایط کمک کند. حمایت از فرهنگ ازدواج ساده و بدون هزینه‌های اضافی، به ویژه از طریق تبلیغات و برنامه‌های فرهنگی، می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد.

آموزش‌های روانی و مشاوره: فراهم کردن برنامه‌های مشاوره‌ای برای کاهش اضطرابها و ترس‌های مرتبط با ازدواج، مانند ترس از تعهد و شکست، می‌تواند به بهبود نگرش فردی جوانان نسبت به ازدواج کمک کند. آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل مشکلات در ازدواج،

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۱۰۳

به ویژه در دانشگاهها و مدارس، می‌تواند تأثیر مثبتی بر تصمیم‌گیری‌های ازدواجی داشته باشد.

تغییرات در سیاستهای اجتماعی: سیاستگذاران می‌توانند با ایجاد تغییر در قوانین مرتبط با حمایت از خانواده و ازدواج، مانند تسهیل فرایند قانونی ازدواج و ارائه حمایت‌های بیشتر از خانواده‌ها، به ایجاد شرایط مطلوب برای ازدواج کمک کنند. تشویق و حمایت از طرح‌های اجتماعی که به تشویق ازدواج جوانان و کاهش موانع آن می‌پردازد، از دیگر پیشنهادهای مؤثر است.

این پیشنهادهای می‌توانند با کاهش موانع اقتصادی، اجتماعی و روانی، به تسهیل ازدواج در جامعه و افزایش تمایل جوانان به ازدواج کمک کنند.

محدودیتها

این پژوهش، با وجود دستاوردهای مهم خود در بررسی موانع ازدواج در میان دانشجویان دانشگاههای شاهد و امیرکبیر، با چند محدودیت نیز مواجه بود. یکی از اصلی‌ترین محدودیتها، اندازه نمونه است که ممکن است به طور کامل بازتاب‌دهنده جامعه آماری گسترده‌تر دانشجویان در سایر دانشگاهها یا مناطق کشور نباشد. همچنین، استفاده از پرسشنامه‌های محقق ساخته ممکن است تمامی جنبه‌های پیچیده و چندبعدی موانع ازدواج را پوشش نداده باشد. افزون بر این، تمرکز صرف بر دانشجویان این دو دانشگاه ممکن است نتایج را به طور خاص برای این جمعیت محدود کند و قابلیت تعمیم نتایج به سایر دانشگاهها و گروه‌های اجتماعی، کمتر باشد.

برای تحقیقات آینده، پیشنهاد می‌شود نمونه‌گیری بزرگ‌تر و متنوع‌تری انجام شود که شامل دانشگاههای بیشتری در نقاط مختلف کشور باشد تا نتایج قابل تعمیم‌تری ارائه شود. علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود از روشهای کیفی نظیر مصاحبه‌های عمیق و گروه‌های متمرکز^۱ استفاده شود تا ابعاد روانی و اجتماعی موانع ازدواج به شکل دقیق‌تری بررسی شود؛ همچنین تحقیقاتی که به صورت طولی انجام شود، می‌تواند به تغییرات موانع ازدواج در طول زمان پی‌برد و درک بهتری از تغییرات فرهنگی و اجتماعی مرتبط با ازدواج فراهم آورد.

منابع

- اسلام پناه، ع. و همکاران (۱۴۰۱). «بررسی نگرشها نسبت به ازدواج». *مطالعات اجتماعی*، ش ۳: ۴۵-۵۲.
- امیری، ف. (۱۴۰۱). «بررسی نقش بیکاری در تأخیر ازدواج جوانان». *پژوهشهای اقتصادی*، ش ۱۸ (۳): ۸۱-۹۹.
- امینی، س. (۱۴۰۰). «تأثیر تحصیلات بر نگرش به ازدواج در بین دختران دانشگاهی». *جامعه‌شناسی آموزش*، ش ۷ (۱): ۴۱-۵۷.
- بابایی، ن. (۱۴۰۲). «نقش رسانه‌ها در تغییر نگرشهای اجتماعی نسبت به ازدواج». *علوم ارتباطات*، ش ۹ (۲): ۷۴-۸۹.
- بخشی، م. و همکاران (۱۴۰۰). «بررسی موانع ازدواج آسان». *جامعه‌شناسی ایران*، جلد ۲: ۱۵.
- بهرامی، س. (۱۴۰۰). «تحلیل نگرش دانشجویان به ازدواج در شرایط اقتصادی کنونی ایران». *اقتصادی و جوانان*، ش ۱۲ (۱): ۵۱-۷۰.
- پیرزاد، ح. (۱۳۹۴). «فردگرایی و تأثیر آن بر روابط اجتماعی در جوامع شهری». *جامعه‌شناسی*، ش ۵ (۲): ۱۵۲-۱۶۹.
- تقوی، ا. (۱۴۰۰). «بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج سفید در جوانان». *مطالعات فرهنگی و اجتماعی*، ش ۲۳ (۲): ۱۲-۲۹.
- حسینی، م. (۱۴۰۱). «نقش فرهنگ خانواده در ازدواج موفق جوانان». *پژوهشهای فرهنگی*، ش ۱۶ (۳): ۱۰۲-۱۱۸.
- حسینی، م. و همکاران (۱۴۰۱). «بررسی پیامدهای اجتماعی تأخیر در ازدواج». *روان‌شناسی اجتماعی*، ش ۱۶ (۲): ۷۷-۹۳.
- رحیمی، ف. (۱۴۰۱). «تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر تأخیر در ازدواج». *مطالعات اقتصادی*، ش ۱۴ (۲): ۳۲-۵۰.
- رضایی، م. و ف. قاسمی (۱۴۰۲). «تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی و تأثیر آن بر نگرشهای ازدواج». *مطالعات فرهنگی و اجتماعی*، ش ۲۹ (۱): ۲۳-۴۰.

تحلیل موانع ازدواج از منظر دانشجویان... ♦ ۱۰۵

- رضایی، ل. و ز. کریمی (۱۴۰۰). «تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بر نگرشهای ازدواج». *مطالعات خانواده و جوانان*، ش ۱۰(۲): ۳۵-۵۳.
- زارعی، ن. (۱۴۰۲). «موانع روانی در ازدواج جوانان». *روان‌شناسی بالینی*، ش ۱۵(۱): ۶۰-۴۵.
- شایسته، ع. (۱۳۹۹). «نقش مسائل فرهنگی بر نگرش جوانان نسبت به ازدواج». *جامعه‌شناسی فرهنگی*، ش ۱۰(۲): ۲۳-۴۱.
- شریعتی، ح. (۱۳۹۸). «تحلیل موانع فردی و روانی ازدواج». *مطالعات روان‌شناختی*، ش ۶(۲): ۳۷-۲۳.
- شعاع کاظمی، ح. و م. هرندی (۱۳۹۸). «تغییرات الگوهای ازدواج در ایران». *پژوهشهای اجتماعی*، ش ۱۲(۳): ۴۵-۶۷.
- شمس، ن. (۱۴۰۱). «تحصیلات و نگرش به ازدواج در بین دختران دانشگاهی». *جامعه‌شناسی جوانان*، ش ۱۹(۴): ۸۸-۱۰۱.
- صالحی، م. و س. نجفی (۱۳۹۹). «نقش حمایت‌های اجتماعی در تسهیل ازدواج جوانان». *مطالعات اجتماعی و رفاه*، ش ۱۴(۴): ۱۱۲-۱۲۸.
- عبداللهی، ع. (۱۴۰۲). «موانع اجتماعی و فرهنگی ازدواج جوانان در ایران». *تحقیقات اجتماعی*، ش ۱۸(۴): ۶۴-۸۱.
- فرزین، م. (۱۴۰۱). «بررسی نگرشهای دختران به همسرگزینی در دانشگاهها». *روان‌شناسی اجتماعی*، ش ۱۱(۳): ۵۶-۷۳.
- گیدنز، آ. (۱۳۹۶). *جامعه‌شناسی: مفاهیم و مباحث*. ترجمه حسن رضایی. تهران: امیرکبیر.
- محمودیان، س. (۱۴۰۰). «تحولات فرهنگی و اجتماعی و تأثیر آن بر تجرد جوانان». *خانواده و ازدواج*، ش ۲۲(۱): ۲۳-۳۹.
- مختاری، ل. (۱۴۰۱). «تأثیر ویژگی‌های فردی بر تصمیم‌گیری ازدواج جوانان». *روان‌شناسی فردی*، ش ۵(۳): ۶۰-۷۸.
- موسوی، ش. (۱۴۰۲). «نقش تربیتی خانواده‌ها در ایجاد موانع ازدواج». *تربیت اجتماعی*، ش ۱۲(۳): ۳۹-۵۷.

- نظری، ف. و م. جعفری (۱۳۹۸). «تأثیر نابرابری‌های اقتصادی بر ازدواج جوانان». *مطالعات اجتماعی*، ش ۹(۲): ۸۴-۶۶.
- یوسفی، ف. (۱۴۰۰). «تأثیر رسانه‌ها بر نگرش به ازدواج». *علوم ارتباطات*، ش ۱۱(۳): ۶۱-۴۳.

- Garcia, L. (2018). "The Role of Education in Changing Youth Attitudes towards Marriage". *Educational Sociology Review*, 19(2): 75-88.
- Giddens, A. (2022). "Social Context and Individual Decision-Making: A Sociological Perspective". *Sociology Review*, 48(2): 98-112.
- Golden, R. & et al. (2024). "Economic Challenges to Marriage: A Global Perspective". *Global Economics Journal*, 45(1): 55-71.
- Higgins, J. & et al. (2022). "The Role of Marriage in Social Institution Formation". *Journal of Social Institutions*, 35(2): 115-138.
- Inglehart, R. & S. Carlin (2021). "Norms and Behavior: A Cross-Cultural Examination of Marriage". *International Sociology Review*, 28(3): 211-225.
- Johnson, S. (2021). "Economic Factors Affecting Marriage Decisions among Youth". *Journal of Economic Sociology*, 38(4): 145-162.
- Johnson, P. & R. Smith (2023). "Economic Barriers to Marriage in Developing Countries". *Developmental Sociology Journal*, 40(4): 201-219.
- Jones, P. (2022). "The Impact of Economic Changes on Marriage Patterns in Urban Societies". *Urban Studies Journal*, 33(1): 48-65.
- Lopez, C. (2019). "Psychological Factors Affecting Marriage Decisions". *Journal of Youth Psychology*, 22(4): 55-73.
- Morris, A. (2021). "A Social Analysis of Marriage Barriers among Youth". *Social Barriers Journal*, 24(3): 83-97.
- Smith, J. (2020). "The Impact of Social Media on Young People's Attitudes towards Marriage". *Youth Sociology Review*, 25(2): 92-108.
- Smith, N. (2020). "Cultural and Religious Factors Influencing Marriage across Societies". *Global Cultural Studies*, 18(2): 33-47.
- Taylor, D. (2018). "The Impact of Technology on Mate Selection in the Younger Generation". *Journal of Technological Sociology*, 15(1): 101-118.
- WHO. (2023). "Mental Health Implications of Delayed Marriage". *World Health Organization Report*, 10(2): 80-95.

- Williams, M. (2019). "Cultural Perceptions of Marriage in Contemporary Society". *Cultural Sociology Journal*, 27(3): 112-128.
- Abdollahi, A. (2023). "Social and Cultural Barriers to Youth Marriage in Iran". *Journal of Social Research*, 18(4): 64-81.
- Amini, S. (2021). "The Impact of Education on Attitudes toward Marriage among University Women". *Education Sociology Quarterly*, 7(1): 41-57.
- Amiri, F. (2022). "The Role of Unemployment in Marriage Delays among Youth". *Economic Research Quarterly*, 18(3): 81-99.
- Babaei, N. (2023). "The Role of Media in Changing Social Attitudes toward Marriage". *Communications Science Quarterly*, 9(2): 74-89.
- Bahrami, S. (2021). "Analyzing Student Attitudes toward Marriage in Current Economic Conditions of Iran". *Youth Economics Quarterly*, 12(1): 51-70.
- Bakhshi, M. & et al. (2021). "Examining the Barriers to Affordable Marriages". *Iranian Sociology Journal*, 2: 15.
- Eslam Panah, A. & et al. (2022). "Examining Attitudes toward Marriage". *Social Studies Quarterly*, 3: 45-52.
- Farjad, M. (2011). "Economics and Class Conflicts in Modern Societies". *Iranian Sociology Journal*, 12(4): 54-65.
- Farzin, M. (2022). "Examining Women's Attitudes toward Mate Selection in Universities". *Journal of Social Psychology*, 11(3): 56-73.
- Giddens, A. (2017). **Sociology: Concepts and Discussions**. Translated by Hassan Rezaei. Tehran: Amir Kabir Publishing.
- Hosseini, M. (2020). "Examining Economic Barriers to Marriage among University Students of Azad University". *Youth Economics Quarterly*, 7(1): 67-84.
- Hosseini, M. (2022). "The Role of Family Culture in Successful Marriages of Youth". *Cultural Research*, 16(3): 102-118.
- Hosseini, M. & et al. (2022). "Examining the Social Consequences of Marriage Delays". *Journal of Social Psychology*, 16(2): 77-93.
- Mahmoudian, S. (2021). "Cultural and Social Transformations and Their Impact on Youth Singlehood". *Journal of Family and Marriage*, 22(1): 23-39.
- Mokhtari, L. (2022). "The Impact of Personal Characteristics on Marriage Decision-Making among Youth". *Individual Psychology Quarterly*, 5(3): 60-78.
- Mousavi, S. (2023). "The Educational Role of Families in Creating Marriage Barriers". *Journal of Social Education*, 12(3): 39-57.

- Nazari, F. & M. Jafari (2019). "**The Impact of Economic Inequalities on Youth Marriage**". *Social Studies Quarterly*, 9(2): 66-84.
- Pirzad, H. (2015). "**Individualism and Its Impact on Social Relationships in Urban Societies**". *Sociology Quarterly*, 5(2): 152-169.
- Rahimi, F. (2022). "**The Impact of Economic Inequalities on Marriage Delays**". *Journal of Economic Studies*, 14(2): 32-50.
- Rezaei, M. & F. Ghasemi (2023). "**Cultural and Social Differences and Their Impact on Marriage Attitudes**". *Journal of Cultural and Social Studies*, 29(1)" 23-40.
- Rezaei, L. & Z. Karimi (2021). "**The Impact of Cultural and Social Factors on Marriage Attitudes**". *Journal of Family and Youth Studies*, 10(2): 35-53.
- Salehi, M. & S. Najafi (2020). "**The Role of Social Support in Facilitating Youth Marriage**". *Social Studies and Welfare Journal*, 14(4): 112-128.
- Shaista, A. (2020). "**The Role of Cultural Issues in Youth Attitudes toward Marriage**". *Cultural Sociology Journal*, 10(2): 23-41.
- Shams, N. (2022). "**Education and Attitudes toward Marriage among University Women**". *Youth Sociology Quarterly*, 19(4): 88-101.
- Shariati, H. (2019). "**Analysis of Individual and Psychological Barriers to Marriage**". *Journal of Psychological Studies*, 6(2): 23-37.
- Shoa Kazemi, S. & M. Harandi (2019). "**Changes in Marriage Patterns in Iran**". *Social Research Quarterly*, 12(3): 45-67.
- Taghavi, A. (2021). "**Examining Factors Influencing Cohabitation among Youth**". *Journal of Cultural and Social Studies*, 23(2): 12-29.
- Yousefi, F. (2021). "The Impact of Media on Attitudes toward Marriage". *Journal of Communication Science*, 11(3): 43-61.
- Zarei, N. (2023). "**Psychological Barriers to Youth Marriage**". *Clinical Psychology Journal*, 15(1): 45-60.